

za ozbrojenú pomoc ríše pri potláčaní bánd. V tlači sa stále opakujú požiadavky, aby sa čo najrýchlejšie odstránili Česi a ich priatelia zo všetkých vedúcich miest verejného a hospodárskeho života. Pozitívne kruhy Slovákov sú veľmi sklamané, že nedošlo k prenikavým zmenám, ktoré sa očakávali v súvislosti s prítomnosťou ríšskeho vodcu SS v Bratislave. Cesta nemeckého vyslanca do Berlína sa tiež veľmi živo komentuje. Deutsche Partei začala akciu zberu odevov pre nemecké obyvateľstvo na Slovensku, ktoré bolo bandami poškodené.

Šéf pohotovostnej skupiny H bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby

Dr. Witiska v. r.
SS obersturmbannführer

SÚA Praha. S 110-5-47/137—138. Strojopisný odpis ďalekopisu. (Z nemčiny preložila HT.) — J. Tesař, „Dokumenty ke vzťahu mezi Slovenským národním povstáním a českými zeměmi“. „Historie a vojensství“, 1964, příloha k čís. 3, s. 134—135.

438

1944, október 15. Banská Bystrica. — Článok povstaleckého časopisu „Nové slovo“, ktorý hodnotí doterajšie politické výsledky Slovenského národného povstania.

Politický úspech slovenského povstania¹

Každé povstanie a každý väčší boj merajú svoje nádeje na úspech podľa splnenia istých požiadaviek vojenských a politických. I keď dnes všetci doma venujeme celú svoju starostlivosť otázkam vojenským, žiada sa povedať niečo o politickom zameraní našej revolúcie. Tragický koniec varšavského povstania je školským príkladom politicky falošne vedenej vojenskej akcie a vážnou výstrahou pre zodpovedných politických činiteľov všetkých porobených národov. Keď na začiatku siedmeho týždňa hodnotíme slovenské povstanie politicky, domnievame sa, že môžeme právom tvrdiť, že dosiahlo plný úspech politický.

Každé povstanie musí počítať s istými neznámymi faktormi: sily vlastné a sily nepriateľa nedajú sa celkom presne vopred odhadnúť, neznáme je tiež domáce a zahraničné reagovanie, a povstanie je veľmi citlivé na nálady domácich nás a zahraničných faktorov. V tom je rozdiel medzi regulérnou vojnou a povstaním. Slovensko vystavili od Mníchova, a najmä od 14. marca 1939 veľkému podozrievaniu. Odvtedy vystupovalo navonok ako nemecký spojenec a chránenec. České kruhy doma i v zahraničí dívali sa na udalosti u nás s pocitmi sklamaní a roztrpčenosti. Zahraničie hodnotilo slovenský štát ako Hitlerovho kolaboranta. Slovenský ľud po šesť rokov nemal možnosti svoju vôľu prejaviť a nik nemohol presne vedieť, aké zmeny vojnové udalosti v zmýšľaní širokých vrstiev u nás vyvolali. Nejdem tu skúmať oprávnenosť týchto podozrievaní, konštatujem ich iba. Domáci pracovníci odboja mali preto zodpovednú úlohu pripraviť povstanie politicky tak, aby zodpovedalo želaniam a nádejam nášho ľudu a aby sa zaradilo do celkového spojeneckého vojenského i politického plánu v Európe. Od splnenia týchto úloh politických závisel i vojenský úspech povstania.

¹ Autorom článku bol G. Husák

Domnievame sa, že domáci pracovníci politickú situáciu odhadli správne a že politicky je úspech slovenského povstania už zaručený.

Falošné alebo aspoň hmlisté stanovisko vládnych kruhov za ČSR ohľadne považovania Slovákov za samostatný národ dalo ľašizujúcej skupine Hlinkovej strany istú morálnu oporu v „revolúcii“ rokov 1938—39; tiež preto značná časť nášho obyvateľstva vítala „slovakizáciu“, sľubovala si od nej zlepšenie sociálneho postavenia, prezerala význam ľudáckeho ľašizmu a menovite maskovaných nemeckých prstov v ňom. Kolísavé stanovisko čl. vlády v Londýne v otázke pomeru Slovákov a Čechov, politicky úplne mylné vyhlásenie tejto vlády, ako napr. jej deklarácia z 30. júna 1943, vzbudzovali u nás vážne pochybnosti o postavení slovenského národa v budúcej ČSR, čím pochopiteľne dôvera v tento štátny útvar nijako nevzrastala. Jasné bolo preto, že slovenské povstanie musí v otázke národnej povedať pevné a nedvojzmyselné slovo: Slováci sú samostatný národ ako každý iný národ a majú tie isté práva, aké sa iným národom priznávajú. Dnes vidíme, že len toto stanovisko je možné a slovenským ľuďom prijateľné. Umožnilo, že toto národné povstanie je celým obyvateľstvom podporované. Z vyhlásenia ministra Ripku v londýnskom rozhlase z 8. X. t. r. (. . . ľud si praje obnovenie ČSR, vybudovanej na rovnoprávnosti slovenského a českého národa . . .), ako aj z prejavu ministra Němca v Slovenskej národnej rade z 10. X. t. r. môžeme sa domnievať, že jednomyseľné stanovisko všetkých politických činiteľov slovenských v národnej otázke prijímajú i českí politickí činitelia a že tak padá najväčšia prekážka v úprimnom spolunažívaní slovenského a českého národa v budúcnosti. Komentáre zahraničnej tlače, jasné stanovisko moskovského rozhlasu, ako aj posledná línia londýnskeho rozhlasu naznačujú, že i spriatelnené zahraničie díva sa na nás ako na národ samostatný, ktorý si sám má svoje osudy určovať. Túto jednomyseľnosť domácich i zahraničných činiteľov považujeme za prvý politický úspech slovenského povstania.

Revolučné orgány, ktoré povstania vedú, sú podrobené vždy bedlivému skúmaniu a od ich uznania či neuznania závisí často osud celého povstania. Revolučný orgán dostáva sa do konfliktu s tzv. ústavnými orgánmi, do konfliktu kompetenčného i prestížneho. Slovenská národná rada vo svojom prvom nariadení vyhlásila, že preberá celú zákonodarnú, vládnu a výkonnú moc na Slovensku a že sa teda považuje za jediného reprezentanta politickej vôle slovenského národa doma. Na oslobodenom našom území o legitímácii SNR nikto nepochyboval. Kruhy civilné i vojenské, národné výbory i úrady, a menovite celé obyvateľstvo jednomyseľne politické vedenie SNR uznali. Prejavy zástupcov čl. vlády v Londýne, stanovisko vládnej delegácie, ktorá prišla na Slovensko, prejavy moskovských čl. činiteľov, ako aj iné zahraničné prejavy ukazujú, že je dnes SNR obecne uznávaná ako jediné politické vedenie slovenského národa, slovenského povstania a boja. Legitímácia SNR, ktorú si táto revolučne vzala, je dnes i v zahraničí uznaná. Toto považujeme za druhý politický úspech, pre vedenie boja krajne dôležitý.

Šesť rokov ľudáckeho režimu oslabilo vôľu slovenského národa žiť v spoločnom štáte s českým národom. Ludácka propaganda, ako aj nie príliš šťastné formulovanie vnútroštátnych problémov londýnskou čl. vládou neurobili nijako populárnou budúcu ČSR v slovenskom obyvateľstve. Pracujúce slovenské vrstvy politicky i národne sa orientovali v posledných rokoch úplne na SSSR a časté bolo volanie po štátnom začlenení Slovenska do Sovietskeho sväzu.

Kým nebolo možné verejne vystúpiť a hovoriť, boli tu i v zahraničí pochybnosti o plánoch tej či onej politickej skupiny ohľadne štátneho začlenenia nášho národa. Od prvých vyhlásení SNR, po vyhlásenia politických skupín a všetky verejné prejavy, viditeľná je dnes pevná vôľa všetkých politických zložiek slovenského odboja, podľa ktorej slovenský národ spolu s českým národom a Karpatskými Ukrajincami utvoria spoločný slovanský štát, novú ČSR. V tomto je jasná a pevná zhoda všetkých činiteľov, ktorá nepripúšťa nijaké diskusie medzi priateľmi a znemožňuje

akékoľvek zneužitie nepriateľmi. Zahraničie, menovite spojenecké, pozdravilo tento pevný program nášho povstania. Pevné a ľudové fixovanie nášho štátoprávneho cieľa považujeme za tretí úspech slovenského povstania.

Vnútrotný obsah stredoeurópskych štátov po tejto vojne možno dnes naznačovať alebo odhadovať, nie však pevne ustáliť. Refaz vojenských a politických udalostí nie je ešte uzavretá. Skúsenosti z posledných dvadsať rokov, sociálne a hospodárske požiadavky pracujúceho ľudu však naliehajú, aby v novej ČSR bolo skutočne viac nového ako starého. Aby to bol štát ľudovodemokratický, ktorý prevedie hlboké zásahy do sociálnej a hospodárskej štruktúry liberalistického kapitalizmu, v ktorom ľud nám bude jediným nositeľom politickej vôle a ľudové požiadavky jediným vodidlom štátnej politiky. Tento pokrokový obsah môže byť tiež hlavným spojivom, ktorý tri slovanské národy trvale zaujíma na spoločnom štáte. Zahraniční i domáci činitelia prijali spomenuté zásady za základ vnútrotných pomerov v ČSR. V dohodnutí SNR z Vianoc 1943, v deklarácii SNR z 1. IX. t. r., vo vyhláseniach čl. vlády v Londýne, ako i v mnohých iných prejavoch prijali takýto rámec. Slobodne prejavená vôľa nášho obyvateľstva v posledných týždňoch tieto princípy utvrdila a žiada ich postupnú konkretizáciu. V dohode o spoločnom pokrokovom programe vidíme štvrtý politický úspech nášho povstania.

Dnešným vojenským udalostiam a zajtrajšiemu politickému vývoju v Európe tón udávajú a udávať budú Rusko, Anglicko a Amerika. Každá významnejšia politická či vojenská udalosť je preto týmito mocnosťami zaradená medzi priateľské alebo nepriateľské činy. Naše povstanie a celá túžba nášho ľudu dali sa do služieb spoločnej veci spojencov. Muselo nám však záležať i na tom, aby ich spojenci tak prijali a hodnotili. Prejavy z Moskvy i Londýna menovite však vzácna vojenská pomoc Moskvy a vojenské podpora anglo-americké sú nám najlepším dôkazom, že našu vojenskú i politickú akciu považujú za príspevok slovenského národa v boji proti fašizmu, proti nemeckej armáde, za spoločné oslobodenie Európy. Toto naše zaradenie medzi spojencov, ich jednotné uznanie a podporovanie považujeme za piaty politický úspech slovenského povstania.

Malý národ a malý štát nemôžu si dovoliť luxus „skvele sa izolovať“. Musia hľadať oporu u väčších a silnejších. ČSR túto oporu mala vo Francúzsku a západných demokraciách. Ak je pravda, že štáty sa udržuju tými ideami, z ktorých vznikli, pravda bude, že s nimi i padajú. ČSR padla so slabosťou Francúzska. Doma i v zahraničí vyrástlo presvedčenie, že nová ČSR musí sa opierať o východ, o SSSR. Táto rozumová úvaha bola a je na Slovensku podporovaná celým obyvateľstvom i pre staré slovanské tradície nášho národa, pre starú lásku a odveké sympatie Slovákov k veľkému ruskému národu, a nie v poslednej miere i pre politické túžby a obdiv slovenského pracujúceho ľudu k veľkým úspechom socialistického štátu. Dr. Ripka 8. t. m. vyhlásil, že „nová ČSR sa bude opierať o SSSR“. V tom istom zmysle sa dohodli i všetky politické smery nášho domáceho odboja pred Vianocami 1943. Posledné týždne na Slovensku presvedčili každého človeka, ako nadšene prijíma slovenský ľud rusofilskú orientáciu, ako vášnivo a fanaticky sa dožaduje čo najužšieho spojenia, priateľstva, spolupráce so Sovietskym sväzom. Pomoc Červenej armády denne stupňuje tieto sympatie. Každá iná koncepcia, každá špekulácia by narazila na jednomyselný odpor, lebo nielen štátnická múdrosť, ale i celé srdce nášho ľudu nás ťahá k Rusku. Jednomyselné stanovisko domácich i zahraničných našich činiteľov v slovenskej a sovietskej orientácii budúcej ČSR, v zhode s vôľou nášho ľudu, považujeme nielen za ďalší politický úspech nášho povstania, ale i za garanciu jeho víťazstva a budúceho národného a štátneho života.

Povedali sme, že slovenské povstanie dosiahlo na domácom i medzinárodnom poli plného politického úspechu. Tým náš boj nie je len bojom slovenským, ale i československým a spojeneckým. Nie sme izolovanou partizánskou skupinou, ale vážnym spojeneckým frontom. Pri istote spojeneckého víťazstva dané sú nám preto

700 všetky predpoklady víťazného skončenia boja a skorého budovania nového národného a štátneho života.

Nové slovo, 1944, čís. 4, 15. 10. 1944. Podľa reedície „*Nového slova*“, Bratislava 1947. — G. Husák, „*Zápas o zajtrajšok*“, Bratislava 1948, s. 20—26.

439

1944, [október 15. Banská Bystrica.] — Nariadenie náčelníka štábu veliteľstva 1. čs. armády mjr. J. Nosku o hlásení hrdinských činov príslušníkov armády.

Vec: Hrdinské činy našich vojakov — hlásenie.

Hrdinskosť a odhodlanosť našich vojakov zasluhuje si v plnej miere nielen toho, aby títo vojaci boli mimoriadne vyznamenaní, povyšovaní, finančne odmeňovaní (napr. za zničenie nepriateľského tanku, lietadla, na získanie zajatca a pod.), ale aj toho, aby sa o ich odvahe, bojovnosti a hrdinských skutkoch dozvedeli aj kamaráti — spolubojovníci zasadení na všetkých úsekoch frontu, ba aj široká verejnosť.

Dôvodov pre toto je mnoho, napr.:

1. samotným publikovaním a vyzdvihnutím odvahy a hrdinskosti jednotlivcov alebo skupiny sú títo už čiastočne odmeňovaní (čoho si prirodzene zasluhujú),
2. ostatní vojaci sú nabádaní k odvahe, statočnosti pred nepriateľom a k závidivosti v záslužných činoch vôbec . . . atď.

Aby sa však príslušné orgány majúce na starosti vedenie propagačnej stránky nášho odboja o jednotlivých hrdinských a záslužných činoch dozvedeli, nariaďujem:

Všetci velitelia skupín (I.—VI. a let. skupiny) predkladajú dnešným dňom počnúc každých 5 dní (5., 10., 15., 20., 25., a 30.-ho v mesiaci) hlásenie, v ktorom uvedú pozoruhodnejšie výkony svedčiace o odvahe a hrdinskosti jednotlivcov a skupín.

Hlásenia tieto (i negatívne) predkladejte na adresu: Veliteľstvo „Bradlo“, redakcia časopisu „Bojovník“.

Z rozkazu:
náčelník štábu VČSA:
mjr. gšt. Július Nosko
mjr. Nosko